

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Тетяна Бикова,

доктор філософії, викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка», м. Глухів, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7347-7713>

Анотація. Пріоритетним напрямом на шляху до мінімізації негативних впливів діяльності людей на оточуюче середовище є запровадження глобальної та особистісної екологічної відповідальності. Освітнє середовище фахового коледжу створює потужний потенціал формування екологічної відповідальності майбутніх майстрів виробничого навчання швейного профілю як якості особистості, яка асоціює себе з природою, є органічною частинкою навколишнього середовища та здатна на нього позитивно впливати, змінювати і мінятися сама. У публікації висвітлені особливості та можливості формування відповідної якості у процесі вивчення освітніх компонентів, здійснення позанавчальної та виховної діяльності.

Ключові слова: екологічна відповідальність, фаховий коледж, освітнє середовище, майстри виробничого навчання, швейний профіль.

FEATURES OF THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY OF FUTURE MASTERS OF PRODUCTION TRAINING OF SEWING PROFILE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE VOCATIONAL COLLEGE

Tetyana Bykova,

doctor of philosophy, teacher VSP "Professional and Pedagogical Vocational College of the Glukhiv NPU named after O. Dovzhenka", Glukhiv, Ukraine

Abstract. The priority direction on the way to minimizing the negative impact of human activities on the environment is the introduction of global and personal environmental responsibility. The educational environment of the vocational college creates a powerful potential for the formation of environmental responsibility of future masters of production training of the sewing profile as a quality of personality that associates itself with nature, is an organic part of the environment and is able to positively influence it, change and change itself. The publication highlights the features and opportunities for the formation of appropriate quality in the process of studying educational components, carrying out extracurricular and educational activities.

Keywords: environmental responsibility, specialty college, educational environment, masters of industrial education, sewing profile.

Реаліями сьогодення, нажаль, є глобальність неконтрольованих впливів людей на середовище існування, що неминуче призводить до порушення екологічної рівноваги. Зауважимо, що негативний вплив на природу відбуваються на рівні держав, промислових корпорацій, підприємств виробничої та невиробничої сфери і навіть окремих помешкань. Однак не можна стверджувати, що суспільство не усвідомлює наслідків некерованого впливу на довкілля. Світова спільнота активно поширює ідеї глобальної та особистісної екологічної відповідальності. Так, у 2004 році на рівні ЄС було прийнято Директиву

2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди», основним принципом якої є принцип «забруднювач платить». З трактування механізму реалізації цього принципу випливає зобов'язання не лише оплачувати збитки та відшкодовувати витрати з ліквідації наслідків заподіяної шкоди, а й зобов'язання застосовувати заходи щодо її запобігання, відновлення вихідного стану природних ресурсів (Екологічна відповідальність: досвід ЄС, 2018).

Безперечно, впровадження механізму екологічної відповідальності потрапляє в поле правового регулювання, однак, ним не вичерпується. На нашу думку, для розв'язання окреслених проблем першочергового значення набуває освітня та виховна діяльність закладів освіти різних рівнів з урахуванням їх ступеневості. Саме освітянській спільноті належить провідна роль у процесі становлення екологічної зрілості здобувачів освіти, що проходить шлях від формування елементарних екологічних знань до розвитку екологічного мислення, «що є основою розвинутого екологічного світогляду, який практично реалізується через екологічну етику і стає екологічною культурою особистості» (Каленський, 2023).

Вітчизняна освіта та педагогічна наука розробляє теоретичні основи та має практичні здобутки в окресленому напрямі. Так, наприклад, проблемі екоорієнтованої професійної підготовки та екоорієнтованих педагогічних технологій присвячені дослідження О. Гайдук, Т. Герлянд, А. Каленського, Т. Пятничук; ідеї формування екологічної свідомості розкриті у наукових працях Л. Кузнецової, І. Чеболди, Л. Юрченко.

Мета нашої публікації полягає в тому, щоб відобразити можливості та особливості формування екологічної відповідальності майбутніх майстрів виробничого навчання швейного профілю в освітньому середовищі фахового коледжу.

Насамперед розглянемо співвідношення понять: «екологічна освіта», «екологічні знання», «екологічні цінності», «екологічна свідомість», «екологічне мислення», «екологічна відповідальність», «екологічна культура». Беручи до уваги праці А. Каленського (2023), Л. Кузнецової (2023), Т. Зав'ялової, О. Непши, Л. Прохорової (Прохорова та ін., 2018), І. Чеболди (2023), Л. Юрченко (2009) стає очевидним, що з урахуванням змісту досліджуваних понять, їх умовно можна поділити на три рівні: базовий (екологічні знання, уміння, ставлення), проміжний (екологічне мислення, екологічні цінності, екологічна етика, екологічний світогляд (уявлення) та результуючий (екологічна культура і екологічна освіта (як результат, а не процес). Наведена рівневність дозволяє сформулювати таку міжпонятійну систему у вигляді дискусійного твердження: особистісні екологічні знання, уміння та ставлення, розширені та доповнені у процесі навчання, утворюють екологічне мислення та у сфері екологічної свідомості започатковують систему екологічних цінностей, які з новоутвореннями на тлі екологічної етики закладають основу екологічного світогляду людини й вибудовують результат – екологічну освіту особистості, що є основою її екологічної культури.

Натомість, дефініція «екологічна відповідальність» є дотичною до усіх згаданих понять. Розглядаючи екологічну відповідальність у межах нашого дослідження пропонуємо її трактувати як якість особистості, яка асоціює себе з природою, є органічною частинкою навколишнього середовища та здатна на нього позитивно впливати, змінювати і мінятися сама.

Підготовка майбутніх майстрів виробничого навчання швейного профілю процес багатограний. Систематизація та розширення знань і досвіду використання технологій швейного виробництва, опанування основ педагогіки, психології, методики професійного навчання, підвищення рівня загальних компетентностей – це узагальнений перелік елементів підготовки фахового молодшого бакалавра за спеціальністю 015 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), діяльність яких буде пов'язана з виконанням професійних обов'язків у сфері професійної (професійно-технічної) освіти або в галузі переробної промисловості (виробництво одягу) та подальшого навчання за обраною спеціалізацією. Окрім зазначеного, освітній процес у середовищі фахового коледжу органічно доповнюється позанавчальною та виховною роботою зі студентами.

Розглядаючи освітньо-професійну програму «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), розроблену на основі стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», на предмет співвіднесеності компетентностей випускника з проблемою формування екологічної відповідальності, виявлено – серед переліку компетентностей є такі, що мають прямий та опосередкований зв'язок з досліджуваною якістю. Це здатності:

- нести відповідальність за результати своєї діяльності;
- реалізувати обов'язки як члена суспільства, усвідомлюючи необхідність його сталого розвитку;
- зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області;
- застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог екологічної безпеки).

Оскільки компетентності здебільшого формуються через зміст освітніх компонентів, вважаємо за доцільне перерахувати дисципліни, які сприяють формуванню екологічної відповідальності майбутніх майстрів виробничого навчання швейного профілю.

Суспільствознавство, розглядаючи суспільство як систему, через увагу до з'ясування зв'язків і відносин в його структурі, розкриває принципи існування людини як творця, а не руйнівної сили середовища спільного існування. Вивчення екології закладає основи екологічного знання, що дозволяє не лише дійти розуміння оптимальних шляхів подолання екологічної кризи, а й встановити особливості взаємозв'язку людини та природи на рівні особистості, колективів та інституцій, що безпосередньо пов'язано з формуванням екологічної відповідальності.

Як вже зазначалося, механізм реалізації екологічної відповідальності потрапляє в поле правового регулювання. Отже, вивчення правознавства дозволяє вивчати не лише загальні правові аспекти діяльності держави та суспільства, а й зосереджуватись на визначенні ризиків виникнення відповідальності за окремі види правопорушень, до яких відносяться й правопорушення, що ведуть за собою стягнення у полі екологічної відповідальності.

Вивчення дисциплін психолого-педагогічного спрямування, до яких окрім педагогіки та психології слід віднести організацію і методику професійного навчання та виховної роботи, формує здатність створювати освітнє та навчально-виробниче середовище у якому забезпечуватиметься не лише ефективна діяльність учнів відповідно до специфіки

їхньої професійної підготовки, вимог навчання й виховання молоді, а й високий рівень культури її організації, що не може не враховувати вимог екологічної безпеки.

Вивчаючи дисципліну «Економіка галузі», здобувачі освіти опановують широкий спектр питань, що стосуються функціонування швейного підприємства в сучасних умовах. Оскільки майбутні майстри виробничого навчання будуть здійснювати освітню діяльність із професійно-практичної підготовки кваліфікованих робітників для швейних підприємств, вони мають бути обізнані щодо особливостей реалізації взаємозв'язків виробничих, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, здатних забезпечувати існування та стабільний розвиток підприємства, вибудовувати його конкурентоспроможний імідж. Формуванню екологічної відповідальності сприятимуть вивчення таких аспектів: корпоративна екологічна політика (дотримання світових, державних та власних екологічних принципів та стандартів); екологічний аудит (проведення процедур оцінювання екологічної шкоди від діяльності підприємства); екологізація виробництва (зниження рівня завдання екологічної шкоди шляхом закупівлі екологічно чистої сировини, використання енергозберігаючих технологій та обладнання, технологій переробки відходів тощо).

Можливості екологізації швейного виробництва детальніше розглядаються під час вивчення: матеріалознавства (вивчення екологічних видів сировини, матеріалів, екологічних норм їх виготовлення та використання); технології та організації швейного виробництва (опанування способів використання малоопераційних технологій обробки швейних вузлів та виробів); обладнання швейного виробництва (вивчення сучасних видів розкрійного, швейного обладнання, обладнання для волого-теплової обробки, що дозволяють знизити рівень ресурсо- та енергомісткості швейного виробництва); конструювання та моделювання одягу (опанування способів виконання раціональних розкладок, вибір та моделювання деталей одяг з акцентом уваги на економію матеріалів); основ композиції швейних виробів (вивчення історії становлення екологічного дизайну в одязі та його сучасного стану, формування негативного ставлення до «швидкої моди», проектування одягу з дотриманням принципу універсальності).

Позанавчальна діяльність студентів в освітньому середовищі фахового коледжу також має потужний потенціал у напрямі формування екологічної відповідальності. Так, наприклад, загальною темою, над якою працює проблемна група «Створення сценічного костюма» є тема «Екологічні проблеми виготовлення одягу», в межах якої студентам на 2023-2024 навчальний рік запропоновані такі напрями досліджень як: «Види сценічного костюму, їх життєвий цикл», «Доцільність та естетичність вибору матеріалів для виготовлення сценічного костюму, їх екологічні показники», «Реалізація принципу екологічності у процесі оздоблення сценічних костюмів», «Екологічність народного костюму».

Відповідно до комплексного плану роботи ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка» на поточний навчальний рік значне місце відведено проведенню заходів екологічного спрямування. Викладачами групи забезпечення освітньо-професійної програми «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» проведені такі заходи як: майстерклас «Друге життя використаних речей», майстерклас з виготовлення ялинкових прикрас із вторинної сировини «Новорічні фантазії». Також заплановані такі загальноколеджні заходи: екологічна вправа «5 сходинок управління відходами», екологічна акція «Квітує, Україно!», екологічний колаж

«Не засмічуйте довкілля!», презентація: «Утилізація відходів виробництва»; перегляд фільмів за проблемами збереження довкілля, сортування сміття тощо.

Отже, симбіоз процесів навчання, виховання й розвитку в освітньому середовищі фахового коледжу створюють потужний потенціал формування свідомої та соціально відповідальної особистості здобувачів освіти загалом та її екологічної відповідальності зокрема.

Список посилань

Каленський, А. А. (2023). Екоорієнтована професійна підготовка здобувача освіти. *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej*, 187-190.

Кузнецова, Л. (2023). Формування екологічної свідомості в умовах воєнного стану. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: матеріали VII Всеукраїнської наук.-практ. конф.*, 289-292.

Прохорова, Л., Зав'ялова, Т. & Непша, О. (2018). Екологічна освіта та виховання молоді як основа екологічної культури суспільства. *Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького «Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору»*, 20-21.

Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». (2018). *Екологічна відповідальність: досвід ЄС та можливості для України. Аналітичний документ*. <https://www.rac.org.ua/uploads/content/451/files/webenvironmental-responsibilityua2018.pdf>.

Чеболда, І. Ю. (2023). Формування екологічної свідомості як умова становлення екологічного суспільства. *Наукові, методичні та організаційні виклики для закладів освіти та громадськості щодо екологічної освіти та виховання у воєнний і післявоєнний періоди: матеріали Міжн. наук.-практ. конф.*, 39-42.

Юрченко, Л. І. (2009). Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури. *Мультиверсум. Філософський альманах*. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/77330/22-Jurchenko.pdf?sequence=1>